

Д-р Гжегож Зайонц,

директор Інституту міжнародних відносин
Державної Східноєвропейської Вищої школи (Перемишль, Польща)

«СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО» ЯК ШАНС ДЛЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У статті показано витоки, сутність та цілі ініціативи «Східне партнерство», запропонованої Польщею та Швецією для шести країн – партнерів ЄС і прийнятої Євросоюзом; розглянуто значення зазначеної ініціативи для політичного та економічного розвитку України.

Ключові слова: ініціатива «Східне партнерство», Європейська політика сусідства.

Д-р Гжегож Зайонц (Польща)**«ВОСТОЧНОЕ ПАРТНЕРСТВО» КАК ШАНС
ДЛЯ РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ**

В статье показаны истоки, сущность и цели инициативы «Восточное партнерство», предложенной Польшей и Швецией для шести стран – партнеров ЕС и принятой Евросоюзом; рассмотрено значение указанной инициативы для политического и экономического развития Украины.

Ключевые слова: инициатива «Восточное партнерство», Европейская политика соседства.

D-r Grzegorz Zajac (Poland)**EASTERN PARTNERSHIP AS A CHANCE
OF UKRAINE'S DEVELOPMENT**

In the article the sources, essence and purposes of the Eastern Partnership initiative, offered by Poland and Sweden for six countries – partners of EU and accepted by European Union are shown; the importance of this initiative for political and economic development of Ukraine is considered.

Key words: the Eastern Partnership initiative, the European Neighbourhood Policy.

Постановка проблеми. Після президентських виборів в Україні у січні 2010 року, у яких переміг Віктор Янукович, лідер Партії регіонів, Україна увійшла в політичний період, що представляє нові перспективи для зміцнення відносин з Європою. Інституційна основа для більш тісної співпраці між Україною та європейськими державами була закладена у травні 2009 року під час заснування «Східного партнерства». Ця польсько-шведська ініціатива спрямована на інтеграцію між країнами ЄС та шістьма країнами Східної Європи – Азербайджаном, Вірменією, Білоруссю, Грузією, Молдовою та Україною. Ініціатива «Східне партнерство» була вироблена відповідно до Європейської політики сусідства ЄС [1].

Мета статі – показати витоки, сутність та цілі ініціативи «Східне партнерство», запропонованої Польщею та Швецією і прийнятої Євросоюзом; розглянути значення зазначеної ініціативи для розвитку України.

Основні результати дослідження**1. Чому Україні необхідне «Східне партнерство»**

Україна є найбільшою серед шести країн, на які націлено проект «Східне партнерство». Її населення становить три п'ятих усього населення зазначених країн. Окрім того, питома вага українського валового внутрішнього продукту (ВВП) у ВВП країн регіону становить 58% [2]. Тому Україна, як зазначено вище, є важливим партнером для ЄС. А оскільки вона є також

сусідом Євросоюзу, то претендує на особливий формат відносин. З урахуванням зазначених обставин, Україна спершу сприйняла ініціативу «Східне партнерство» вельми скептично, так само, як і без ентузіазму вона поставилася до започаткування Європейської політики сусідства ЄС. Така недовіра до всіх нових європейських ініціатив Євросоюзу може полягати в тому, що Україна хоче, аби Європа постійно їй надавала переваги. Натомість Європейський Союз намагається переконати свого партнера, що його розвиток і поступ у європейській інтеграції залежить від рівня його прихильності та активності в ініціативі «Східне партнерство». Після президентських виборів у січні 2010 року ми можемо очікувати на продовження і поглиблення цього процесу, який є дуже важливим для міжнародного іміджу України.

Тим часом, зосередимося на ідеї східного партнерства. Вона була представлена на саміті Ради Європи у Празі 7 травня 2009 р. під час головування Чеської Республіки. Ця подія має велике значення принаймні з двох причин.

По-перше, Східне партнерство є ключовим елементом Європейської політики сусідства (ЄПС), яка була започаткована у 2004 р. Цей новий проект спрямований на зміцнення східного виміру ЄПС. У висновках, опублікованих після проведення саміту Європейської Ради в Брюсселі 18–19 червня 2009 р., наголошується: «Європейська Рада вітає заснування «Східного партнерства». Вона знову підтверджує свою переконаність у тому, що подальше втілення в життя цієї ініціативи, як у своїх двосторонніх, так і багатосторонніх вимірах, є важ-

ливим та взаємовигідним для ЄС і його східних партнерів. Це допоможе забезпечити процвітання та стабільність громадян усіх країн-учасниць» [3].

По-друге, дата започаткування «Східного партнерства» має символічне значення. Двадцять років тому було покладено початок руйнуванню і розвалу тоталітарної системи у країнах Східної Європи. Польща була країною, яка дала імпульс глибоким політичним перетворенням системи. Нині, через двадцять років після цієї події, Чеська Республіка – одна з країн, яка перебувала під сферою радянського впливу, запускає нову ініціативу співпраці між країнами колишнього соціалістичного табору. Ця ініціатива виникла також ще в одній країні, яка перебувала нещодавно у зоні радянського впливу, а саме в Республіці Польща.

Тепер немає політичних розбіжностей на політичній карті Європи. Європейський Союз докладає свої зусилля в напрямі співробітництва та спонукає ці країни, у яких демократичні зміни відбуваються повільніше, а процес трансформації ще не завершений, взяти участь у процесі інтеграції. Завдяки ініціативі «Східне партнерство» Україна має набагато більше шансів стимулювати зростання своєї економіки, долучитися до різних європейських програм, які стосуються економічного, політичного та суспільного розвитку.

2. Передумови створення «Східного партнерства». Внесок Польщі

Як відомо, Європейський Союз розвиває співробітництво із сусідніми країнами на різних засадах. Наприклад, загальні засади багатосторонньої співпраці покладені в основу програми ЄС «Середземноморське партнерство», що впроваджується з 1995 року. Іншим прикладом є співпраця ЄС із країнами-партнерами у специфічних сферах. Ідеться про міжнародний проект «Європейський спільний авіаційний простір», який реалізується з 1996 року [4].

Сьогодні Європейська політика сусідства (ЄПС), яка започаткована у 2004 році, складається із численних форм регіонального співробітництва. І, нарешті, після шести років її розвитку, ми можемо сказати, що ця політика досягла успіху. Це є результатом значних, енергійних дій, які сприяли поглибленню двосторонніх і багатосторонніх відносин між Європейським Союзом та його сусідами. Ініціатива «Східне партнерство» є останньою за часом формою співробітництва, яка здійснюється в рамках ЄПС. Вона спрямована на більш тісну інтеграцію ЄС з такими країнами Східної Європи, як Азербайджан, Вірменія, Білорусь, Грузія, Молдова, Україна.

Ініціатива про співпрацю із зазначеними країнами вперше була офіційно представлена Польщею та Швецією в Європейській Раді з питань загальних справ та зовнішніх відносин на саміті 26 травня 2008 р. Польська дипломатія зауважила, що ЄС посилює відносини із Середземноморським та Північним регіонами, але не докладає зусиль до колективної та дієвої співпраці з країнами Східної Європи. З огляду на це польська дипломатія переконала Швецію підтримати ідею започаткування нового виміру співпраці із Східним регіоном. Наголошувалося, що така ініціатива буде протипагою французькій ініціативі стосовно розвитку Середземноморського союзу, яка була представлена президентом Франції Ніколя Саркозі. Відповідно до спільної польсь-

ко-шведської точки зору, посилення співробітництва в рамках Південного виміру генеруватиме гостру необхідність збалансувати такі дії спрямованістю співпраці й на Східний вимір [5]. Характерним є те, що Польща завжди надавала великого значення розвитку відносин із деякими країнами Східної Європи, а саме з Україною і Грузією. Україна є важливим партнером для Польщі з багатьох причин. Чимало провідних польських політиків підтримали різні події в Україні, наприклад, позитивно поставилися до політичних змін в Україні у 2004 році, які були названі «помаранчевою революцією». Польща підтримує прагнення України інтегруватися до ЄС та НАТО. Ми також ретельно моніторили перебіг президентських виборів в Україні у січні 2010 р. Що стосується Грузії, то Польща стоїть рішуче на її стороні в російсько-грузинському військовому конфлікті. Тому не дивно, що Польща виступає за більш тісну інституціональну співпрацю ЄС з Україною і Грузією.

3. Форми співробітництва у «Східному партнерстві»

Ініціатива «Східне партнерство» спонукає Україну до більшої активності у процесі інтеграції. Це підкреслюється в різних формах співпраці в рамках цієї ініціативи, які були представлені Європейською Комісією 3 грудня 2008 р. і підтверджені на саміті «Східного партнерства» у травні 2009 р. Основною метою цього співробітництва з Україною є поглиблення двосторонніх та багатосторонніх зв'язків. Що стосується двостороннього виміру відносин, то всі сторони повинні тісніше співпрацювати у сфері міграції, а також полегшити суворий візовий режим і скасувати в майбутньому візові обмеження. Для досягнення цієї мети має бути прийнята «дорожня карта», яка точно вказуватиме засоби її реалізації. Також наголошувалося на важливому значенні створення спеціальної зони вільної торгівлі, для заснування якої знадобиться укласти ряд двосторонніх угод про вільну торгівлю між Європейським Союзом та окремими державами – учасниками ініціативи «Східне партнерство». Це особливо важливо для України, оскільки така угода полегшить торгівлю з Польщею.

Слід також відзначити, що важливими проблемами є підтримка внутрішніх реформ і процесу європейської інтеграції. Таким чином, необхідно активізувати різні форми допомоги суспільству, наприклад, забезпечити обмін студентами, підтримку місцевих підприємств та інвесторів. Більше того, одним із основних елементів процесу європейської інтеграції є встановлення умов щодо пристосування внутрішнього законодавства країн відповідно до норм і правил ЄС. Надзвичайно важливими є також положення, які стосуються належного використання та розподілу коштів, які направляються у країни Східної Європи. У цих положеннях містяться способи розвитку і реалізації узгоджених цілей та можливості приєднання.

Водночас, багатостороннє співробітництво повинно бути націлене на виконання проектів усіма сторонами – учасниками «Східного партнерства»: 27 країнами Євросоюзу і 6 країнами Східної Європи. Така співпраця має доповнити всі попередні регіональні ініціативи, здійснювані в рамках ЄПС. Європейська Комісія виділила три ключових елемента у своїй Комунікації від 3 грудня 2008 р., які стануть основою так званої «доданої вартості»:

1) стимулювання всебічного співробітництва між східними партнерами, які сприятимуть встановленню тісніших регіональних зв'язків;

2) створення широкої платформи для співпраці, яка виходить за межі розвитку Чорноморського та Балтійського регіонів і включає, наприклад, питання стосовно розбудови сухопутних кордонів чи ініціатив у рамках ЄПС;

3) розширення пропозиції для Білорусі, якій раніше не було передбачено надання якоїсь допомоги з боку Європейського Союзу, з огляду на багатосторонній характер ініціативи.

Польсько-шведська ініціатива фінансуватиметься за рахунок коштів, які виділяються на цілі регіонального співробітництва в рамках ЄПС та на прикордонну співпрацю. Однак, окрім збільшення допомоги ЄС, сильне «Східне партнерство» потребуватиме додаткових ресурсів для забезпечення ефективної реалізації ініціативи. Їх можна отримати зокрема через залучення коштів Європейського інвестиційного банку (ЄІБ) і Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР).

4. Ставлення країн ЄС до ініціативи «Східне партнерство»

Пропонована ініціатива дістала неодноразове схвалення з боку Європейського Союзу. Були принаймні дві основні причини для позитивної реакції. По-перше, польський постулат про створення такого нового формату співпраці швидко підтримала Швеція. Це означало, що розвиток Східної політики більше не розглядався лише як сфера інтересів «нових» членів ЄС, які приєдналися до нього після травня 2004 року [7]. Долучення до цієї ініціативи окремих держав «старого» ЄС (так званої «П'ятнадцятки») показало, що цей проект має більш широкий вимір і відкидає поділ Європи епохи «холодної війни».

По-друге, остаточний формат польсько-шведської ініціативи, представлений у травні 2008 року, став результатом попередньої діяльності багатьох країн, спрямованої на поглиблення співпраці з країнами Східної Європи. Варто відзначити, що Австрія під час її головування в ЄС у першій половині 2006 року оголосила про створення спільної енергетичної політики, у якій діалог з Україною та Білоруссю міг би бути її частиною, оскільки вони є транзитними державами, які постачають енергоресурси. На жаль, цей сигнал залишився «на папері» і не супроводжувався жодними прагматичними діями. Понад те, кілька місяців по тому (в першій половині 2007 року) Німеччина під час свого головування в ЄС пропагувала ідею «ЄПС плюс». Вона передбачала підписання рамкових угод із країнами ЄПС, які б засвідчили зміцнення відносин між ЄС і його сусідами [8].

Польсько-шведській ініціативі передувало багато проектів та ідей, спрямованих на посилення контактів зі Сходом. ЄС у цілому усвідомлює необхідність покращення відносин із країнами регіону Східної Європи, але для цього не вистачало конкретних пропозицій та рішень. Успіхом польської дипломатії слід визнати факт подання такої ініціативи, яка отримала позитивні відгуки і оцінку більшості європейських країн. До того ж вона була реалізована на практиці у доволі стислі терміни. Ця ініціатива сприяла поліпшенню іміджу Польщі серед широкого міжнародного співтовариства.

5. Ставлення України до нової ініціативи

Ініціатива, спрямована на країни Східної Європи, була у цілому позитивно оцінена в усіх цих країнах, окрім України, яка спочатку поставилася до неї дуже скептично. Український провідний політичний істеблшмент, а також українська влада піддала критиці цей проект взаєморозуміння. Вони висловлювали думку, що подібна ініціатива може завдати шкоди і загальмувати майбутнє приєднання України до ЄС [9]. Очевидно, що в той час в офіційно представленому Польщею проекті «Східного партнерства» взагалі не йшлося про швидкий вступ України до Європейського Союзу. Багато «старих» країн ЄС виступали проти визначення точної дати такого приєднання. Польща рішуче підтримує зусилля України щодо вступу до Європейського Союзу, однак вважає, що насамперед вона має здійснити основні необхідні реформи. Польські політики дуже ясно наголосили, що «Східне партнерство» повинно бути стимулом для прискорення реформ в Україні, а також досягнення нею стандартів членства [10].

Після проголошення Європейською Комісією 3 грудня 2008 р. пропозиції щодо «Східного партнерства» Міністерство закордонних справ України привітало таку ініціативу. Було заявлено, що: «(...) Ми вітаємо спільну ініціативу Польщі та Швеції, спрямовану на створення життєздатного Східноєвропейського виміру зовнішньої політики ЄС. Створення єдиного простору стабільності, безпеки і процвітання на сході Європейського континенту, заснованого на європейських політичних, економічних та соціальних нормах і стандартах, є спільною метою України і Європейського Союзу, а також усіх держав-партнерів (...)» [11]. Водночас, Україна, яка в цій заяві підтримала нову ініціативу, рішуче виступає проти того, щоб розглядати чи тлумачити її як альтернативу потенційного членства в ЄС. Ця ініціатива повинна наблизити Україну до євроінтеграційної мети.

Основні українські політичні лідери, зокрема колишній прем'єр-міністр України Юлія Тимошенко, схвалили ініціативу «Східне партнерство». Новий політичний порядок, сформований після президентських виборів 2010 року, у яких переміг Віктор Янукович, не повинен принести несподіваних змін, які можуть перешкодити процесу інтеграції між Україною та європейськими структурами. Президент В. Янукович усвідомлює необхідність співпрацювати з Європою та розвивати існуючі зв'язки з європейськими партнерами.

6. Комунікація Європейської Комісії від 3 грудня 2008 року

Ініціатива «Східне партнерство», представлена у травні 2008 року, за місяць була офіційно схвалена Європейською Радою у Брюсселі. Європейська Комісія була зобов'язана запропонувати до весни 2009 р. конкретні заходи стосовно двостороннього і багатостороннього співробітництва в рамках цієї ініціативи. Політичні події у середині 2008 року в Грузії лише заохотили установи Співтовариства прискорити свої дії. Політична нестабільність у Грузії, унаслідок збройних конфліктів із Росією, підняла хвилю критики з боку країн ЄС, включаючи Польщу, відносно РФ. На надзвичайному засіданні Європейської Ради 1 вересня 2008 р., де розглядалася ситуація в Грузії, Європейська Комісія прийняла рішення прискорити роботу над пропозицією «Східне партнерство». Відповідний документ був оприлюднений 3 грудня

2008 р. [12]. Країни ЄС, а також Європейський Союз наголосили на важливості створення широкої платформи для співпраці з країнами Сходу як елементі процесу європейської інтеграції. Передбачалося, що політика ЄС відносно країн регіону повинна бути дуже активною і очевидною для всіх, тому що слугуватиме підтриманню стабільності та економічного розвитку держав континенту.

ЄК також розглянула питання щодо необхідності укладання двосторонніх і багатосторонніх угод у рамках цієї ініціативи. Стосовно двосторонніх угод Комісія передбачила, що «Східне партнерство» повинно бути індивідуально пристосовано до потреб кожного із шести східноєвропейських партнерів, які можуть мати неоднакові цілі щодо відносин із Європейським Союзом, власні амбіції та різний стан розвитку.

З огляду на це в Комунікації було запропоновано чотири напрями для зміцнення двосторонньої взаємодії.

Перший напрям – нові договірні відносини. Комісія припустила, що нові двосторонні угоди повинні замінити поточні Угоди про партнерство та співробітництво (УПС). Доцільною є підготовка Угод про асоціацію, які б посилили політичні зобов'язання і сприяли подальшому зближенню країн з ЄС шляхом тіснішого пристосування національного законодавства до стандартів Євросоюзу.

Другий напрям – поступова інтеграція в економіку Європейського Союзу. Відкриті ринки й економічна інтеграція є необхідними умовами розвитку партнерів та їх впевненості у поглибленні співробітництва з ЄС. Таким чином, необхідно створити широку і комплексну зону вільної торгівлі з кожною державою-партнером. Це стане можливим тільки тоді, коли всі країни приєднаються до Світової організації торгівлі (СОТ). Сьогодні тільки Білорусь і Азербайджан перебувають у процесі переговорів, а решта країн уже є членами СОТ. У таких зонах вільної торгівлі буде встановлено максимально можливі рівень лібералізації й гармонізації законодавства, що, своєю чергою, сприятиме модернізації економік країн-партнерів і закріпленню необхідних економічних реформ.

Третій напрям – просування «мобільності та безпеки». Європейська Комісія прагне запропонувати нові договори під назвою «Мобільність та Безпека», які б охоплювали питання боротьби з нелегальною міграцією, вдосконалення системи надання притулку відповідно до стандартів ЄС, створення комплексної системи прикордонних структур управління, пристосованих до законодавства Євросоюзу, а також посилення ефективності роботи поліції та судової системи, зокрема в боротьбі з корупцією та організованою злочинністю. Договори передбачають підвищення мобільності населення. Важливим питанням є також візова політика. Багато країн у Партнерстві, наприклад Україна, якнайшвидше прагне скасування візового режиму. Однак держави – члени ЄС, такі як Німеччина, виступають проти швидкого вирішення цього питання і хочуть його детально обговорити. У майбутньому втілення такої мети можливе, але невідомо коли. Польща підтримує українську позицію, але розуміє і точку зору інших країн ЄС. Нині тривають переговори щодо спрощення візового режиму та реадмісії. Після їх завершення можна буде говорити про безвізовий режим з усіма партнерами.

Четвертий напрям – довгострокове забезпечення енергетичної безпеки. Ідеться про зміцнення енергетичної безпеки ЄС та партнерів щодо довгострокових по-

ставок і транзиту енергоносіїв. Нові правила повинні бути якими та прозорими, а також відповідати правилам торгівлі, енергетики і політики у сфері конкуренції ЄС. Євросоюз мусить закликати своїх партнерів взяти участь у програмі «Розумна енергія – Європа» [13], щоб ефективно співпрацювати з метою зміцнення рівня безпеки в енергетичному секторі, що має вирішальне значення для безпеки країн загалом.

Стосовно багатостороннього співробітництва ЄК відзначає, що «Східне партнерство» насамперед спрямовано на розвиток двосторонніх відносин, але буде платформою для багатостороннього діалогу з різних питань. Останній сприятиме взаємодії між самими партнерами. Комісія пропонує організувати зустрічі з питань «Східного партнерства» глав держав чи урядів кожних два роки, а також наради міністрів закордонних справ щороку. Окрім того, Європейська Комісія пропонує започаткувати чотири тематичні платформи відповідно до основних напрямів співробітництва, а саме:

- 1) демократія, належне управління та стабільність;
- 2) економічна інтеграція та зближення з політикою Європейського Союзу;
- 3) енергетична безпека;
- 4) контакти між людьми.

Відносно забезпечення ініціативи «Східне партнерство» ресурсами, ЄК вказала обсяг і джерела одержання грошей для її втілення. Збільшення фінансових ресурсів можливе для підтримки роботи платформ і флагманських ініціатив. Загальний обсяг ресурсів, які виділяються на цю нову ініціативу, становить 600 млн. євро в рамках Інструменту європейського сусідства та партнерства (ЄІСП). Окрім фінансування ЄС, для реалізації ініціативи «Східне партнерство» знадобляться й додаткові інвестиційні кошти, які зокрема можуть бути залучені як кредити з Європейського інвестиційного банку (ЄІБ) та Європейського банку реконструкції і розвитку (ЄБРР).

7. Спільна декларація саміту в Празі від 7 травня 2009 року та її значення

Комунікація Комісії була опублікована напередодні головування Чеської Республіки в Європейському Союзі, в першій половині 2009 року. Одним із пріоритетів чеського головування було прискорення дій з втілення в життя ідеї «Східного партнерства». Так воно і сталося. Можливо, це був найбільший успіх чеського головування в ЄС. Підписання спільної декларації про «Східне партнерство» у Празі 7 травня 2009 року главами держав і урядів країн Європейського Союзу – з одного боку, і шістьма країнами Східної Європи – з другого боку, було важливою подією [14]. Їй передувало підписання спеціальної Декларації про створення «Східного партнерства» всіма лідерами держав та урядів Європейського Союзу під час саміту Європейської Ради в Брюсселі 20 березня 2009 р.

Були окреслені цінності стратегічного значення, на яких ґрунтуватиметься подальший розвиток відносин зі східними сусідніми країнами: стабілізація в регіоні, ефективне управління та економічний ріст. Рада висловила серйозну зацікавленість у поглибленні та зміцненні відносин із Вірменією, Азербайджаном, Білоруссю, Грузією, Молдовою і Україною. «Східне партнерство» повинно дати імпульс значному поступу політики ЄС щодо своїх східних партнерів у рамках Європейської політики сусідства, а також посиленню економічної та

політичної інтеграції. Знову було відзначено, що ця ініціатива є доповненням інших ініціатив (наприклад, «Чорноморська синергія») і за жодних обставин не замінює їх. У цій Декларації можна знайти правила, які стосуються двостороннього та багатостороннього співробітництва (про них ішлося в попередній Комунікації від грудня 2008 року). Наголошувалося, що до цього об'єднання можуть вступити інші суб'єкти міжнародних відносин, як-от: міжнародні організації, національні парламенти, окремі міністерства, неурядові організації, фінансові установи та представники приватного сектору.

Прийняття такої Декларації і підготовка першого в історії саміту Європейського партнерства, де Спільна декларація мала бути підписана зацікавленими сторонами, є важливим моментом для Польщі, тому що вперше, після досить тривалого періоду, польська дипломатія просунула надзвичайно важливу міжнародну ініціативу. Від формування ідеї до її втілення минуло дуже мало часу, приблизно 10 місяців (травень 2008 р. – березень 2009 р.). Міністр закордонних справ Польщі пан Радослав Сікорський підкреслив, що «Середземноморський Союз» реалізовується протягом 10 років, і нині ми знаходимося в тій самій відправній точці (переклад автора)» [15]. Міністр зазначив також, що ЄС сьогодні втілює два великих проекти: «Середземноморський Союз» і «Східне партнерство». При підписанні Декларації виникло дуже важливе спірне питання лібералізації візової політики. Старі члени ЄС хотіли тільки пообіцяти спростити візовий режим. Тим не менше, Польща вимагала скасування візових обмежень. На жаль, така позиція була негативно сприйнята, і в Декларації затверджена та записана тільки фраза «лібералізація візового режиму» [16].

«Східне партнерство» реалізовувалося у сприятливих умовах. У другій половині 2009 р. Швеція очолила Європейську Раду і разом із Польщею впроваджувала цю ініціативу впродовж року. Власне, це стало одним із пріоритетів Швеції під час її головування.

8. Значення ініціативи «Східне партнерство» для України

«Східне партнерство», яке було відкрито під час чеського головування в першій половині 2009 року і отримало подальший розвиток під час шведського головування у другій половині 2009 року, має невеликий ризик у подальшій реалізації. Він полягає в тому, що Іспанія, яка очолюватиме ЄС у першій половині 2010 року, не визначає серед своїх пріоритетів розвиток ініціативи «Східне партнерство», про що можна прочитати в Програмі головування Іспанії. Понад те, ця ініціатива навіть не згадується у цьому документі. Іспанія під час свого головування наголошує на необхідності розвитку Середземноморського Союзу, який в силу очевидних причин є важливим для Іспанії. Для того щоб уникнути відмови від цієї ініціативи, повинен бути побудований спільний широкий діалог, який би охоплював усі країни – учасниці «Східного партнерства» з метою розвитку і реалізації своїх цілей. Держави – члени ЄС повинні однаковою мірою ставитися до всіх партнерів, і тільки таким чином можна запобігти погіршенню співпраці.

В Україні нині превалює більш прагматичний підхід до реалізації цієї ініціативи, яка вже не розглядається як

загроза для втілення амбітних політичних планів. «Східне партнерство» повинно допомогти втілити багато важливих цінностей в Україні, таких як демократія, права людини, ефективне управління. Водночас, завдяки її реалізації можна поступово позбутися економічних потрясінь, які нині переживає країна. Як відомо, Україна хоче якнайшвидше скасувати візовий режим з країнами ЄС. Це питання широко обговорюється державами – членами Євросоюзу і потребує тривалих двосторонніх переговорів. Слід зазначити, що до ініціативи «Східне партнерство» долучено 33 країни, тому не так-то легко знайти спільну позицію, яка влаштовувала б усіх партнерів. Тим не менше, членство України у «Східному партнерстві» створює їй позитивний імідж активної країни у різних формах співпраці із міжнародними організаціями.

«Східне партнерство» дуже швидко виявило свій практичний вимір. У червні 2009 року було проведено багато тематичних нарад (відповідно до тематичних платформ), де обговорювалися питання співпраці у різних сферах. Перша зустріч міністрів закордонних справ усіх сторін у рамках «Східного партнерства» відбулася 8 грудня 2009 р. у Брюсселі. Однією з тем для дискусії була побудова громадянського суспільства в рамках демократичних процесів. У цьому зв'язку 16–17 листопада 2009 р. у Брюсселі був відкритий Форум громадянського суспільства (ФГС), де створений Керівний комітет. Його перше засідання відбулося у Брюсселі 22–23 січня 2010 р. Там обговорювалися основна роль і повноваження ФГС. Наступне засідання має проходити в Києві (Україна) у кінці березня ц. р.

Хоча фінансування ініціативи забезпечується в сумі 600 млн. євро до 2013 р., Польща націлена на створення додаткового Фонду солідарності [17]. Метою цього Фонду повинно бути залучення коштів від країн, які не входять до ЄС, але які зацікавлені в реформуванні східноєвропейських країн. Ідеться, наприклад, про Сполучені Штати Америки, Канаду. Східноєвропейські партнери можуть отримати, крім вищезгаданих, додаткові джерела фінансування з боку Європейського Союзу у вигляді кредитів. Наприклад, Європейська Комісія 29 жовтня 2009 р. звернулася до Ради ЄС щодо надання фінансової підтримки Україні в розмірі 500 млн. євро. Ця підтримка має допомогти Україні реалізувати спеціальну програму виходу з економічної кризи, що обговорювалася урядом України та Міжнародним валютним фондом (МВФ) [18].

Завдяки участі у «Східному партнерстві» Україна може зміцнити свої позиції як регіональний лідер. Цілком імовірно, що ця ініціатива сприятиме впровадженню реформ в Україні та забезпеченню її політичної і економічної стабільності.

Висновки. У травні 2008 року Польща разом із Швецією вперше офіційно презентували ініціативу «Східне партнерство», яка полягає у співпраці між ЄС і шістьма східноєвропейськими партнерами – Вірменією, Азербайджаном, Грузією, Молдовою, Білоруссю та Україною. Ця пропозиція була позитивно оцінена Європейською Комісією, яка 3 грудня 2008 р. представила особливу Комунікацію по «Східному партнерству». Основними цілями цієї ініціативи є: укладання нових угод про асоціацію, створення всеосяжної зони вільної торгівлі, полегшення візового режиму, підвищення енергетичної безпеки, а також започаткування багатостороннього діалогу в рамках чотирьох тематичних розділів:

- а) демократія, належне управління та стабільність,
- б) економічна інтеграція і зближення з політикою ЄС,
- в) енергетична безпека,
- г) міжособистісні контакти.

Перший відкритий саміт «Східного партнерства» був проведений у Празі 7 травня 2009 р. Європейський Союз гарантує стабільне фінансування цієї ініціативи в мінімальному розмірі 600 млн. євро на 2010–2013 рр. Ініціатива «Східне партнерство» вказує на активність ЄС у зовнішніх справах і водночас на посилення його ролі та позиції як важливого й ефективного партнера на міжнародній арені.

Література

1. European Neighbourhood Policy is an official EU's initiative developed since 2004 towards Algeria, Armenia, Azerbaijan, Belarus, Egypt, Georgia, Israel, Jordan, Lebanon, Lybia, Morocco, Moldova, Palestine, Syria and Ukraine.
2. *Wojna B., Gniadzowski M.* Partnerstwo Wschodnie – raport otwarcia. – Warsaw: Polski Instytut Spraw Miedzynarodowych, 2009. – P. 65.
3. Council of the European Union. Presidency Conclusions of the Brussels European Council 18/19 June 2009. – Brussels. – Doc. No 11225/09 of July 10th 2009.
4. This Project of European Common Aviation Area (ECAA) was launched in 1996, and was modified in 2004. It was due to the fact, that since May 1st 2004 some countries became the full Members of the European Union. The modified version of this project set up integration in the field of civil aviation between 27EU countries and Western Balkans countries. Read more: Zajac G. Wspolna polityka lotnicza Unii Europejskiej (Common aviation Policy of European Union). – Przemysl, 2009. – PP. 208–219.
5. *Lapczynski M.* The European Union's Eastern Partnership: chances and perspectives, in: *Caucasian Review of International Affairs*, Vol.3 (2) – Spring 2009, p. 145.
6. Polska popiera Gruzje, w: «Dziennik», August 8th, 2008. – http://www.dziennik.pl/polityka/article220595/Polska_popiera_Gruzje.html – Access on 8.01.2010

Gruzje.html – Access on 8.01.2010)

7. *Wojna B., Gniadzowski M.* Partnerstwo Wschodnie – raport otwarcia, p. 6.
8. Ibidem, p. 5.
9. *Slojewska A., Lorenz W.* 26 razy tak dla polskiej propozycji // Rzeczpospolita, June 21st, 2008. – <http://www.rp.pl/artykul/151656.html> – Access on 27.01.2010.
10. These were words of Prime Minister of Poland Donald Tusk after European Council summit in Brussels on June 20th 2008 r. Ibidem.
11. Official statement of Ukraine's Ministry of Foreign Affairs. – More to be found at: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/en/publication/content/22841.htm>
12. Commission of European Communities, Commission Communicate to European Parliament and Council. Eastern Partnership, COM (2008) 823 final.
13. The Intelligent Energy – Europe Programme was set up under the Decision No 1639/2006 of European Parliament and Council from October 24th, 2006 establishing Competitiveness and Innovation Framework Programme (Dz. U. UE, 9.11.2006, L 310, p. 15–40). This Programme is EU energy policy tool. Its main goal is to support energy efficiency progress and to encourage the use of renewable energy sources. The financial commitment for its realization during the period 2007–2013 is 720 mln EUR.
14. European Union Council. Joint declaration on the Eastern Partnership summit in Prague, May 7th, 2009, No doc. 8435/09 (presse 78).
15. *Slojewska A.* Unia daje miliony dla Wschodu // Rzeczpospolita, March 20th, 2009. – http://www.rp.pl/artykul/13,279462_Unia_daje_miliony_dla_Wschodu.html – access on 29.01.2010.
16. Ibidem.
17. *Pszczolkowska D.* Partnerstwo Wschodnie zaczelo sie w Pradze // Gazeta Wyborcza, May 8th, 2009. – http://wyborcza.pl/1,75477,6583319,Partnerstwo_Wschodnie_zaczelo_sie_w_Pradze.html – Access on 28.01.2010
18. Commission's Press Communication. Commission proposes 500 million EUR macro-financial assistance to Ukraine, IP/09/1659, 30 October 30th, 2009.

Стаття надійшла до редакції 10 березня 2010 року

Створення центрів євроатлантичної інтеграції в регіонах України

Починаючи з 2000 року, Інститут трансформації суспільства (ІТС) здійснює комплексний аналіз питань євроатлантичної інтеграції України. Одним із результатів кропіткої діяльності ІТС стала розробка теоретичної моделі та практичного механізму створення і діяльності регіональних центрів євроатлантичної інтеграції (ЦЕАІ), що мають інформаційно-просвітницький характер діяльності та вертикально-горизонтальну будову. Модель, розроблена ІТС, спирається на досвід держав — членів НАТО останніх трьох хвилях розширення і не має аналогів у вітчизняній практиці. У 2006 році Інститут трансформації суспільства приступив до практичної реалізації проекту з формування центрів євроатлантичної інтеграції в регіонах України. Одним із перших розпочав роботу Навчально-науковий центр з європейської та євроатлантичної інтеграції України у Миколаєві (жовтень 2006 року). У 2008 році Інститут трансформації суспільства почав масове створення регіональних ЦЕАІ. Ця ідея була підтримана Міністерством закордонних справ України, Міністерством освіти та науки України, Національним центром з питань євроатлантичної інтеграції України, Центром документації та інформації НАТО в Україні, рядом посольств країн — членів НАТО.

Наразі за моделлю ІТС вже створені та діють 15 регіональних центрів євроатлантичної інтеграції: Вінницький, Волинський, Житомирський, Львівський, Миколаївський, Одеський, Полтавський, Рівненський, Сумський, Тернопільський, Хмельницький, Черкаський, Чернігівський, Кам'янець-Подільський, Білоцерківський регіональні центри євроатлантичної інтеграції. У процесі формування знаходяться Кіровоградський, Луганський, Херсонський ЦЕАІ. Відкриття центрів євроатлантичної інтеграції планується в усіх регіонах України.

Основною місією регіональних центрів євроатлантичної інтеграції в Україні є науково-методичне та методологічне сприяння підвищенню свідомої підтримки суспільством, насамперед регіональною громадськістю, вступу України до НАТО через просвітницьку діяльність та інформування громадян з питань євроатлантичної інтеграції в областях України та активне залучення до їх діяльності органів місцевого самоврядування, вищих навчальних і загальноосвітніх закладів, громадських організацій.

Повна інформація про Модель створення та діяльність центрів євроатлантичної інтеграції в регіонах України представлена на сайті www.uanato.info